KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERDE MESLEKİ SAĞLIK VE GÜVENLİK YÖNETİMİ ARAŞTIRMALARININ TEMATİK EVRİMİ

THEMATIC EVOLUTION OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY MANAGEMENT RESEARCH IN SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES

Kaan KOÇALİ

İstanbul Gelisim University, Istanbul Gelisim Vocational School, Occupational Health and Safety Program, Istanbul, Turkey

https://orcid.org/0000-0002-1329-6176

ÖZET

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ'ler), toplam istihdamın büyük bir kısmını oluşturmaları sebebiyle Avrupa ekonomisinin temel taşlarından biridir. Avrupa Birliği Mesleki Sağlık ve Güvenlik Ajansı (EU-OSHA) tarafından belirlenen 2022-2027 stratejik planı, KOBİ'lerin sağlık ve güvenlik yönetimindeki özel sorunlarına dikkat çekmekte ve bu konunun önemini vurgulamaktadır. Bu çalışma, KOBİ'lerde mesleki sağlık ve güvenlik yönetimi alanındaki araştırma eğilimlerini incelemek, mevcut araştırma boşluklarını belirlemek ve gelecekteki çalışma yönlerini tanımlamak amacıyla kapsamı bir bibliyometrik analiz gerçekleştirmektedir. Bu amaç doğrultusunda, 1992-2022 yılları arasında yayınlanan çalışmalar üzerinde bilimsel haritalama yöntemi kullanılarak tematik bir analiz yapılmıştır. Araştırma kapsamında, açık kaynaklı Science Mapping Analysis Software Tool (SciMAT) programı kullanılarak uzunlamasına (longitudinal) bilimsel haritalar oluşturulmuştur. Bu analiz sonucunda, KOBİ'lerde mesleki sağlık ve güvenlik yönetiminin ana temaları belirlenmiş ve bu temaların zaman içindeki evrimi ortaya konmuştur. Çalışmanın bulguları, KOBİ'lerde mesleki sağlık ve güvenlik yönetimi alanında çalışan araştırmacılar için önemli bilgiler sağlamaktadır. 1992-2022 döneminde en çok ele alınan anahtar temalar arasında KOBİ'ler, küçük işletmeler, çalışma ortamı, güvenlik yönetim sistemleri, güvenlik iklimi, risk değerlendirmesi, inşaat sektörü ve teorik modeller yer almaktadır. Özellikle güvenlik yönetim sistemleri ve risk değerlendirmesi, KOBİ'lerin iş sağlığı ve güvenliği uygulamalarını geliştirmek için kritik konular olarak öne çıkmaktadır. Ancak, kısıtlı kaynaklar, mesleki sağlık ve güvenlik yönetim süreçlerine dair eksik bilgi ve organizasyonel süreçlerdeki yetersizlikler, KOBİ'ler için bu alanda büyük engeller oluşturmaktadır. Bu çalışma, KOBİ'lerde mesleki sağlık ve güvenlik yönetiminde yeni yaklaşımlara duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Dayanıklılık Mühendisliği (Resilience Engineering) ve Güvenlik II (Safety II) yaklaşımına dayalı kavramsal modeller, KOBİ'lerde güvenlik ve sağlık yönetimini geliştirmek için etkili alternatifler sunmaktadır. Ancak, mevcut bilimsel literatürde KOBİ'ler üzerinde yürütülen mesleki sağlık ve güvenlik yönetimi çalışmalarının, büyük işletmeler ve büyük endüstriyel kazalar üzerine yapılan araştırmalara kıyasla oldukça sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle, ileriye yönelik araştırmaların, KOBİ'lerin özelleşmiş ihtiyaçlarını ve karşılaştıkları spesifik zorlukları ele alan yöntemler geliştirmesi önem arz etmektedir. Bu çalışma, mesleki sağlık ve güvenlik yönetimi alanında KOBİ'lere yönelik araştırma boşluklarının belirlenmesi ve bu alanın gelecekteki araştırma yönlerinin çizilmesi açısından önemli bir katkı sağlamaktadır. Sonuç olarak, KOBİ'lerde mesleki sağlık ve güvenlik yönetimi alanındaki gelecek çalışmalar, daha kapsamlı ve çok yönlü modeller geliştirmeye yönelik olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Sağlık ve Güvenlik Yönetimi; Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler; KOBİ; Bibliyometrik Analiz; Güvenlik Yönetim Sistemleri

ABSTRACT

Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs) are one of the cornerstones of the European economy, as they account for a significant portion of total employment. The 2022-2027 strategic plan established by the European Agency for Occupational Health and Safety (EU-OSHA) highlights the specific challenges faced by SMEs in managing health and safety and emphasizes the importance of addressing these issues. This study conducts a comprehensive bibliometric analysis to examine research trends in occupational health and safety (OHS) management within SMEs, identify existing research gaps, and define future research directions. To achieve this objective, a thematic analysis was conducted using the science mapping method on studies published between 1992 and 2022. The open-source Science Mapping Analysis Software Tool (SciMAT) was utilized to generate longitudinal scientific maps within the scope of the research. As a result of this analysis, the key themes of OHS management in SMEs were identified, and their evolution over time was revealed. The study's findings provide valuable insights for researchers working in the field of occupational health and safety management in SMEs. The most frequently addressed key themes between 1992 and 2022 include SMEs, small businesses, work environment, safety management systems, safety climate, risk assessment, the construction industry, and theoretical models. Notably, safety management systems and risk assessment emerge as critical topics for improving occupational health and safety practices in SMEs. However, limited resources, inadequate knowledge of OHS management processes, and deficiencies in organizational structures pose significant barriers for SMEs in this domain. This study underscores the need for novel approaches in OHS management within SMEs. In this context, conceptual models based on Resilience Engineering and the Safety II approach offer effective alternatives for enhancing safety and health management in SMEs. Nevertheless, a review of the existing scientific literature reveals that research on OHS management in SMEs remains relatively limited compared to studies focusing on large enterprises and major industrial accidents. Therefore, future research should focus on developing methodologies that address the specialized needs and specific challenges faced by SMEs. This study makes a significant contribution by identifying research gaps in the field of OHS management in SMEs and outlining future research directions. In conclusion, future research in OHS management for SMEs should aim at developing more comprehensive and multidimensional models.

Key Words: Health and Safety Management; Small and Medium-Sized Enterprises; SMEs, Bibliometric Analysis; Safety Management System